

אֲרִי בְּמִסְתָּרִים

איכה פרק ג, י

Like a Lion in Hiding

Essays on Destruction/Churban and Tisha B'av

Book on Tisha Bav

1. **Feeling Small**
2. **Because of a Rooster and a Chicken? (5773)**
3. **The Carpenter, His Apprentice and His Wife (5770)**
4. **Rabbi Tzadok; Feeling the Pain of the Community (5772)**
5. **Bava Ben Buta – The Eyes of the Nation (5774)**
6. **The Origin of Hatred (5765)**
7. **Rome and Jerusalem -Implications of the Churban (5764)**
8. **Churban and Chillul Hashem -Destruction and Desecration (5769)**
9. **The Three Sins**
10. **The Oldest Hatred Redux (5775)**
11. **Playing Hide and Seek With God (5771)**
12. **Dancing in the Streets**

The Carpenter, His Apprentice and His Wife

Among the stories told in the Talmud, which on the one hand are designed to generate sadness, and on the other hand provide some type of religious framework for an explanation of the horrific events which happened to our people during the *churban*, there is a short tragic story reported in the Talmud.

The story is introduced with a citation from a verse in Micha:

...וְעָשְׂקוּ גֵבֶר וּבֵיתוֹ וְאִישׁ וְנַחֲלָתוֹ

"...they oppress a man and his house, a man and his heritage"

It is important to see the verse in context:

מיכה פרק ב

(א) הוּי חֲשָׁבִי אֲוֹן וּפְעֻלֵי רָע עַל מִשְׁכְּבוֹתֵם בְּאוֹר הַבֶּקֶר יַעֲשׂוּהָ כִּי יֵשׁ לְאֵל גֵּדָם: (ב) וְחָמְדוּ שָׂדוֹת וְגִזְלוּ וּבָתִּים וְנָשְׂאוּ וְעָשְׂקוּ גֵבֶר וּבֵיתוֹ וְאִישׁ וְנַחֲלָתוֹ: פ

(ג) לָכֵן כֹּה אָמַר ה' הַנְּנִי חֲשָׁב עַל הַמִּשְׁפָּחָה הַזֹּאת רָעָה אֲשֶׁר לֹא תִמְיִשׁוּ מִשָּׁם צְוֹאֲרֹתֵיכֶם וְלֹא תִלְכוּ רוּמָה כִּי עַתָּה רָעָה הִיא: (ד) בַּיּוֹם הַהוּא יִשָּׂא עֲלֵיכֶם מְשָׁל וְנָהָה נָהִי נְהִיָּה אָמַר שְׂדוּד נִשְׁדָּנוּ חֲלָק עִמִּי יָמִיר אֵיךְ יָמִישׁ לִי לְשׁוֹבֵב שְׂדֵינוּ יְחַלֵּק: (ה) לָכֵן לֹא יִהְיֶה לָךְ מְשָׁלִיךְ חֶבֶל בְּגוֹרֵל בְּקַהֲלֵי ה':

1. Woe to those who devise iniquity, and work evil upon their beds! When the morning dawns, they perform it, because it is in the power of their hand. 2. And they covet fields, and take them by violence; and houses, and take them away; they oppress a man and his house, a man and his heritage. 3. Therefore thus says the Lord: Behold, against this family I devise an evil, from which you shall not remove your necks; nor shall you go haughtily; for it will be an evil time. 4. In that day they shall take up a parable against you, and lament with a doleful lamentation, and say, We are utterly ruined; he changes the portion of my people; how he

removes it from me; and divides our fields among renegades.⁵
Therefore you shall have none to cast the line by lot in the congregation
of the Lord. Micha Chapter 2

The previous verse speaks of he who lies in his bed and plots; it refers to the person who premeditatedly takes what is not his. A person who with deceit takes the possessions and wife of his fellow, such a person will be thrust out of the congregation of God. Such a person is introduced in our story:

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נח עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב, (מיכה ב) "ועשקו גבר וביתו, ואיש ונחלתו"? מעשה באדם שנתן עיניו באשת רבו, ושוליא דנגרי הוה. פעם אחת הצרף רבו ללוות. אמר לו, שגר אשתך אצלי ואלונה. שגר אשתו אצלו, שהה עמה שלשה ימים. קדם ובא אצלו, אמר לו, אשתי ששגרת לי לך, היכן היא? אמר לו, אני פטרתיה לאלתר, ושמעתי שהתנוקות נתעללו בה בדרך. אמר לו, מה אעשה? אמר לו, אם אתה שומע לעצתי, גרשה. אמר לו, כתבתה מרבה. אמר לו, אני אלוד ותן לה כתבתה. עמד זה וגרשה, הלך הוא ונשא. פיון שהגיע זמנו, ולא היה לו לפרעו, אמר לו, בא ועשה עמי בחובך. והיו הם יושבין ואוכלין ושותין, והוא היה עומד ומשקה עליהם. והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהו. ועל אותה שעה נתחתם גזר דין. ואמרי לה, על שתי פתילות בגר אחד:

Rav Judah said in the name of Rav: ⁶ What is signified by the verse, And they oppress a man and his house, even a man and his heritage? A certain man once conceived a desire for the wife of his master, he being a carpenter's apprentice. Once his master wanted to borrow some money from him. He said to him: Send your wife to me and I will lend her the money. So he sent his wife to him, and she stayed three days with him. He then went to him before her. Where is my wife whom I sent to you? He asked. He replied: I sent her away at once, but I heard that the youngsters played with her on the road. What shall I do? He said. If you listen to my advice, he replied, divorce her. But, he said, she has a large marriage settlement. Said the other: I will lend you money to give her for her Kethubah. So he went and divorced her and the other went and married her. When the time for payment arrived and he was not able to pay him, he said: Come and work off your debt with me. So

they used to sit and eat and drink while he waited on them, and tears used to fall from his eyes and drop into their cups. From that hour the doom was sealed; some, however, say that it was for two wicks in one candle. Gitten 58a

It is a story of lust, deceit and cruelty. As ~~we approach the story~~ at first glance we meet a man, a man who lusts for the wife of another; this man should not only respect the sanctity of marriage of any and every couple. In this case the act is more perfidious; for it is the wife of someone who trained him and gave him a livelihood, common decency would dictate his respect for the husband in a general sense, gratitude to one who provided him with a livelihood.

But his lust causes him to mislead his fellow man, and lead him to not only financial ruin, but in an extreme act of cruelty the husband now witnesses his erstwhile wife, enjoying the company of his apprentice, and now he must pour their wine – all that is left for him is to cry.

Despite the deviousness and cruelty displayed, we are at a loss to understand why one isolated act of infidelity and treachery resulted in exile. If this story was somehow a metaphor for the entire Jewish people it would provide a greater explanation. Despite the pathos of this story, why was this the final straw in the destruction of the Temple? Apparently this story is symptomatic of a fault that existed within the people which caused the eventual destruction.

While lust is introduced at the outset of the story as a motivation, it is apparently not the entire issue; this is evidenced by the Talmud introducing two alternative endings, or conclusions. The second one is what is described as two wicks in one candle; Rashi explains this metaphor to mean the prohibition of sleeping with a married woman was violated.¹ If this is the second conclusion

¹ Rashi Talmud Bavli Gitten 58a. *Shtei pitilot b'ner echad.*

what is the first conclusion? The Talmud stressed that the moment the husband witnessed this display of cruelty and shed his tears the sentence of the Jewish people was sealed. The question is, was this ~~the~~ cruelty independent of adultery or in conjunction with adultery? When the Talmud concludes that adultery is the alternative explanation, we can conclude that this first explanation is meant to be understood that there was in fact no adultery.²

Admittedly this is harder to understand; lust is something we can understand, what was the motivation according to this first reading and ending? There must be more to this story than meets the eye.

Generally, the destruction of the second temple is related to *sinat chinam* unjustified hatred, and not sexual perversions – which is associated with the first Temple's destruction. The Jerusalem Talmud, in its description of the shortcomings of the generation of destruction adds some elements to *sinat chinam*.

תלמוד ירושלמי מסכת יומא פרק א דף לח טור ג/ה"א

מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עבוד' זרה ומגלי עריות ושופכין דמים אבל בשיני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרו' וכל ווסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אילו לאילו שנאת חנם

רש"י מסכת גיטין דף נח עמוד א

שתי פתילות בנר אחד - אשת איש.

² See comments of the Maharsha Talmud Bavli Gitten 58a.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת גיטין דף נח עמוד א

ואמר ועל אותה שעה נתחתם גזר דין ואמרי לה על ב' פתילות כו'. ונראה לפרש דבלישנא דעל אותה שעה נתחתם כו' אפשר הא דשהה ג' ימים מעיקרא לא עבר עמה עבירה והיתה מותרת לו לאחר שנתגרשה אלא שעל אותה שעה שעסקו להסיתו לגרשה ולשעבד בו ע"י כתובתה נתחתם גזר דין וללישנא דאמרי לה כו' אותה שעה אין זה עיקר עבירה אבל בשהתה אצלו מעיקרא ג' ימים עבר בה עבירה (ונעשית) [כשהיתה] א"א דהיינו ב' פתילות בנר א' שע"ז אסורה לו גם אחר שנתגרשה נתחתם גזר דין ונראה גם שעבירת יחיד היה כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו נתחתם גזר דין לכלם:

We find that the first Temple was only destroyed because of idolatry, sexual sins and murder, but the Second (Temple) we knew them they were diligent in Torah study, careful with the commandments and tithes, and all elements of good were with them, but they loved money and hated one another with groundless hatred.

Jerusalem Talmud Yoma chapter one 38:3 Halacha aleph.

This is a strange combination; vigilant and observant in all laws, involved in Torah study, but they liked money and hated one another. Perhaps this is an apt description of the apprentice. If he indeed lusted after this woman but nonetheless remained chaste, it would be because he was a noble and honorable fellow, at least in his own eyes. Having the object of his lust in his home for three days, yet he remained virtuous and kept her at arm's length, would be no simple task for a man controlled by lust. The fact that he did not consummate his desires with her probably solidified his own elevated and exaggerated self-appraisal.³ What motivated him? What was his plan?

Had he simply wished to win the hand of the woman who enchanted him, he could have succeeded without the final scene, did he really need to have his former teacher pouring the wine for him and his new bride? While the apprentice may have felt that he broke no laws by virtue of his own virtue, and the distance he kept from the object of his love for those fateful three days, did he even give a thought to the tears of his former mentor?

³ Comments of Rav Yaakov Emden Talmud Bavli Gitten 58a.

הגהות וחדושים ר' יעקב עמדין גיטין נח

ועל אותה שעה נחתם גזר דינם: נראה בעיני על שראו ולא מיחו אותן שבידם למחות שלא היו חושבין זאת לעוון, אפשר שלא קלקל עמה שאפילו אם גרשה מתחילה על מנת כן שתנשא לו מותרת לו בדיעבד... ובהתיר נשאה... נראה בעיני מכאן ברור שיש עון שאינו מפורש ומבואר בשום מקום והוא חמור מאד ושנאווי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות להעניש הרבים בעבורו בשביל שאין חוששין לו כלל. עם היותו מתנגד לשכל. והוא מפני שהיה דבר מתמיד בפרסום בכלל דסני לך לחברך לא תעביד

The Talmud tells us that when a couple gets divorced it is not only they who may cry:

תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין דף כב עמוד א

אמר רבי אלעזר: כל המגרש את אשתו ראשונה, אפלו מזבח מוריד עליו דמעות, שנאמר, (מלאכי ב) "וְזאת שְׁנִית תַּעֲשׂוּ כִּסּוֹת דְּמָעָה אֶת מִזְבַּח ה' וְגו', וְכִתִּיב, (שם) "וְאַמְרַתֶּם עַל מָה וְגו' וְהִיא חִבְרָתְךָ וְאִשְׁתְּ בְּרִיתְךָ" ... אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, לְכֹל יֵשׁ תְּמוּנָה, חוץ מֵאִשְׁתְּ נְעוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר, (ישעיהו נד) "וְאִשְׁתְּ נְעוּרִים כִּי תִמְאֵס?"

R. Elazar said: If (a man) divorces his first wife, the very Altar sheds tears, as it is written: "And this further you do, you cover the Altar of God with tears, with weeping and with sighing, so much that He no longer regards your offerings, nor does He receive them with goodwill from your hand" (Malakhi 2). Further it is written: "Yet you say, 'Why?' Because God has been witness between you and the wife of your youth, against whom you have dealt treacherously, though she is your companion and the wife of your covenant" (Ibid.).... R. Samuel b. Nahman said: All things can be replaced, except the wife of one's youth, as it is written, "And a wife of [one's] youth, can she be rejected?" (Yeshayahu 54). (Talmud Bavli Sanhedrin 22a)

Did the apprentice care about the tears of his mentor? Did he care about the tears of the altar? No, apparently he was consumed with hatred. Why else would he have taken that final step and force his former mentor to witness his former wife's drinking and canoodling with her new beau? The hatred is clear, the question is why?

Before we return to the motivation of the apprentice, let us turn our attention to the behavior of the wife. For the most part she is treated as an object in the story, sent by one man and then taken by another. The ease in which she seamlessly makes the shift from one man to the other is disturbing. Does she simply slide into bed with the highest bidder or greatest bread earner – was there no love between her and her husband? Moreover, WHERE WAS SHE

FOR THE 3 DAYS!? What was she doing? What was she thinking? What was she feeling? She agrees to marry the apprentice; this was her choice. She chooses to sit and eat and drink as her ex-husband is now forced to watch and work. What motivated this behavior? It sounds as if there is collusion between her and the apprentice. Apparently they had something in common, more than her merely returning the affection the apprentice felt for her, there is a deeper element in this tale.

Let us reconsider the story, why ask a subordinate for a loan, that is unfair, and places the apprentice in a difficult situation. The apprentice understands the abusive personality of the husband, and sets a condition of the loan; to send his wife – that would be undignified at the very least. Apparently this man has no problem placing both his wife and apprentice in difficult situations. This husband is self-centered, self-absorbed, manipulative – and somewhat abusive. The abusive personality enjoys or needs to control his victim, in a sense it is a mark of ownership. It is fascinating, that the apprentice understands this; he apparently has great insight in his boss's personality. He blatantly lies when asked where the wife has been. The text attested that she was in fact with the apprentice for three days. Instead the apprentice says that he heard that the wife has been abused by some boys. A normal husband would seek her out immediately and try and save her from whatever situation she had gotten in, but this husband is resigned, he asks for advice and is told to get rid of the woman. Remarkably he agrees, the only impediment is financial, no emotional feelings to his abused wife? No desire to find her? No wish to console her? The abusive husband is interested in only his own control over this woman, now that she has been abused by others she has lost the allure, he no longer needs or wants her. The apprentice of course knew that this would be the course of action chosen, and once he makes the divorce financially viable, the husband will fall into the trap set out by the apprentice.

Now we can understand the attraction of the wife to the apprentice, he understands her, he empathizes with her suffering, and he presents a possibility to set her free. They both have had enough of this abusive manipulative

boss/husband, and the apprentice (who had a thing for the wife anyway) showed her how they have a common concern – putting the husband in his place; this would account for the extreme anger in this story, the wife and wealth is not simply taken away from this man he is forced to watch as he has morphed into a slave – now pouring the drinks of their celebration. Lust was not the only goal; liberation was not enough, the husband needed to be humiliated.

There is another crucial element needed to be understood in order to gain insight not just into this particular story, but into the choice of this story as a paradigm used to describe the generation. Both the apprentice and the wife did not believe they did anything wrong. Quite the opposite he had rescued a damsel in distress. They did not think they sinned – because they did not commit adultery, the apprentice did not touch her during those 3 days, and when he did marry her – all the food was kosher– everything was scrupulously kosher – these people were observant. That is the words of the Jerusalem Talmud – he learned Torah diligently and was careful with the commandments, and did all good deeds. But there was one dark place, a place of venom and hatred. But in his mind this was also a place of merit. It is hard enough to deal with sin; it is quite another thing when you think your sin was a meritorious act.

The prototypical act of hatred contains this very same element. The core of *sinat chinam* is the sale of Yosef and they too thought they were doing a mitzvah according to one commentary they even convened a court, which found Yosef guilty of treason.⁴ The sale had a seal of approval – there was only one problem

⁴ Apparently the Shlah Hakodesh Parshat Vayeshev, is the first to suggest this, while the idea has been embraced by many later authorities.

ספר השל"ה הקדוש ספר בראשית פרשת וישב תורה אור (י)

וזה הוא ראובן היה חושב שלפי עומק הדין יוסף הוא בן מות, כי מורד במלכות בית דוד, רק חשב ושפטו העדה והצילו העדה בכל מאי דאפשר להציל, אפילו בזכות קטן ניתן להציל לפני משורת הדין. אבל לפי האמת לא היה על יוסף שום חיוב, כי לא חפץ במלוכה ולא מרד במלכות בית דוד, ואדרבא עניינו היה להחזיק מלכות בית דוד כמו שכתבתי. רק הענין היה כמו שכתבתי לעיל, כי שלושה כתרים הן, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכהונה ומלכות הוא בשביל תורה. ויוסף הוא כתר תורה, על כן הוצרך לגלגל הזיכוך של ישראל להיותן לעם ראויים למלוכה, היה צריך להיות על ידי יוסף שהוא על ידי כתר תורה. והוא שטנו של עשו וכחו למעלה שהוא סמאל הוא השטן הוא היצר הרע, אשר כתר תורה מגרשו, כמו שאמרו רז"ל (סוכה נב, ב), אם פגע בך מנוול

God – didn't hold from that *beit din* or of their behavior – and the sale haunts us until this very day.⁵

Man with his highly developed sense of justification has a wonderful capacity to justify his actions; this is especially true in the realm of interpersonal relations. This insight will allow us to understand a passage in the Talmud that speaks of *sinat chinam* within the context of the destruction of the Second Temple:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט עמוד ב

אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ... רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראשונים שנתגלה עונם - נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם - לא נתגלה קצם.

But why was the second Sanctuary destroyed, seeing that in its time they were occupying themselves with Torah, [observance of] precepts, and the practice of charity? Because therein prevailed hatred without cause. ... R. Yochanan and R. Eleazar both say: The former ones whose iniquity was revealed had their end revealed, the latter ones whose iniquity was not revealed have their end still unrevealed. Talmud Bavli Yoma 9b

משכהו לבית המדרש. על כן כשהיו ישראל במדבר היו נושאים שני ארונות, ארון שבו הלוחות והתורה וארוננו של יוסף היו נושאים ביחד, לומר קיים זה מה שכתוב בזה. והארון היו נושאים אותו בכתף, כמו שנאמר (במדבר ז, ט), בכתף ישאו, ועל זה אמר אלו היה יודע ראובן זה אז גם כן בכתף היה נושא:

⁵ See Rav Yehonatan Eyeshitz Yaarot D'vash part one chapter 16.

ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש טז

אך יש להבין אם כדין עשו האחים שדנו ליוסף, כמ"ש השל"ה שדנו בסנהדרין שהוציא דבה ומרד ביהודה כמורד במלכות, א"כ אין כאן עונש, אם כן למה נידון אנו בשלוחין וגרושין:

... א"כ דגלות נולדה ממכירת יוסף, כמאמר הפסוק על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים, א"כ ראוי לכל ישראל לסיים מסאני אוכמי להתאבל על חורבן וגלות בעבור נעלים, ולכך כאשר אמר להם זאת שבקוהו, כי בזה כל הרוצה ליטול את השם יטול, ולכך בקיבוץ הגלות שיתוקן חטא מכירת יוסף, אף עון יוסף צריך תיקון, דהוי כופרי ודבר סרה על שבטי יה, ולכך צריך משיח בן יוסף להיות נהרג, ...

Within a few lines the Talmud seems to contradict itself, on the one hand it says the reason for the destruction of the Second Temple was hatred, on the other hand the Talmud states the reason for the long exile is iniquities were hidden. The Maharsha⁶ explains that the hatred was hidden inside, while outwardly people were friendly or cordial. The Talmud continues:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט עמוד ב

אמר רבי יוחנן : טובה צפורן של ראשונים מכריסו של אחרונים.

R. Yochanan said: The fingernail of the earlier generations is better than the whole body of the later generations. Talmud Bavli Yoma 9b

This seems quite obscure; the Vilna Gaon explained the reference: animals have two symbols which render them kosher split hooves and chewing the cud. There are three animals which chew their cud but do not have split hooves, while there is one the pig which has split hooves yet does not ruminate. The Vilna Gaon explained that the earlier exiles were related to the three animals that ruminate but do not have split hooves, this would symbolize that internally things were kosher while outside the "non-kosher" aspect was clear.⁷ The

⁶ Maharsha Yoma 9b

מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף ט עמוד ב

לא נתגלה עונם כו'. כדלעיל שהיה להם שנאת חנם בלב ולפנים כאילו אוהבים כדאמרינן שאוכלין ושותין זה עם זה כו' ועונם זה קשה יותר מעון שבגלוי כהך דאמרינן דעונש הגנב קשה טפי מעונש גזלן דזה השוה כבוד קונו לכבוד הבריות וזה לא

⁷ The Vilna Gaon cites a Rabbinic tradition, see Vayikra Rabba Parshat Shmini, 13:5

ויקרא רבה (וילנא) פרשת שמניי פרשה יג סימן ה

משה ראה את המלכיות בעיסוקן את הגמל זו בבל שנאמר (תהלים קלז) אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו, את השפן זו מדי, רבנן ור' יהודה ברבי סימון רבנן אמרי מה השפן הזה יש בו סימני טומאה וסימני טהרה כך היתה מלכות מדי מעמדת צדיק ורשע אמר רבי יהודה ברבי סימון דריוש האחרון בנה של אסתר היה טהור מאמו וטמא מאביו ואת הארנבת זו יון אמו של תלמי ארנבת שמה ואת החזיר זו פרס משה נתן שלשתם בפסוק אחד ולזו בפסוק אחד ולמה, רבי יוחנן ורשב"ל ר"י אמר ששקולה כנגד שלשתן רשב"ל אמר יתירה מתיב ר"י לר"ש בן אדם הנבא והך כף אל כף דא מה עביד ליה ריש לקיש ותכפל ר' פנחס ור' חלקיה בשם רבי סימון מכל הנביאים לא פרסמוה אלא שנים אסף ומשה, אסף אמר (תהלים פ) יכרסמנה חזיר מיער, משה אמר (ויקרא יא) ואת החזיר כי מפריס פרסה למה נמשלה לחזיר לומר לך מה חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר ראו שאני טהור כך מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת ונראת כאלו מצעת בימה מעשה בשלטון אחד שהיה הורג הגנבים והמנאפים והמכשפים גחין ואמר לסנקליטין שלשתן עשיתי בלילה א', ד"א את הגמל זו בבל כי מעלה גרה היא שמקלסת להקב"ה רבי ברכיה ורבי חלבו בשם ר' ישמעאל בר נחמן כל מה שפרט דוד כלל אותו רשע בפסוק אחד שנאמר (דניאל ד) כען אנה נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר למלך שמיא, משבח (תהלים קמז) שבחי ירושלים את ה', ומרומם (שם/תהלים/ל) ארוממך ה', ומהדר (שם/תהלים/קד) ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת, די כל מעבדוהי קשוט (שם/תהלים/קלח) על חסדך ועל אמתך, די כל ארחתיה דין (שם/תהלים/צו) ידן

destruction of the second Temple was done by Rome who later came to symbolize Christianity, they are seen as the spiritual heirs of Esav,⁸ who outwardly showed his piety, while on the inside had total corruption. The Gaon explains that when the Jewish people adopted this behavior, outwardly performing the commandments, yet inwardly they hated one another, they became susceptible to conquest by a people who had the very same trait.⁹

This is the trait of the apprentice, outwardly he was observant, he was careful to keep kosher and to keep away from his fellow's wife, but inwardly he suffered from a sick pathology of hatred which had metastasized and destroyed his soul. For his part he was so impressed with the outer manifestation and

עמים במישרים, ודי מהלכין בגוה (שם/תהלים/ צג) ה' מלך גאות לבש, יכיל להשפלה (שם/תהלים/ עה) וכל קרני רשעים אגדע, ואת השפן זו מדי כי מעלה גרה הוא שמקלסת להקב"ה שנא' (עזרא א) כה אמר כורש מלך פרס ואת הארנבת זו יון כי מעלת גרה היא שמקלסת להקב"ה, אלכסנדרוס מוקדן כד הוה חמי לר"ש הצדיק אומר ברוך ה' אלהי של שמעון הצדיק, את החזיר זה אדום והוא גרה לא יגר שאינה מקלסת להקב"ה ולא דיינן שאינה מקלסת אלא מחרפת ומגדפת ואומרת (תהלים עג) מי לי בשמים, ד"א את הגמל זו בבל כי מעלה גרה היא שמגדלת את דניאל שנאמר (דניאל ב) ודניאל בתרע מלכא, ואת השפן זו מדי כי מעלה גרה היא שמגדלת את מרדכי שנא' (אסתר ב) ומרדכי יושב בשער המלך, ואת הארנבת זו יון כי מעלה גרה היא שמגדלת הצדיקים אלכסנדרוס כד הוה חמי לשמעון הצדיק הוה קאים על רגליה אמרין ליה מינאי מן קדם יהודאי את קאים אמר להם בשעה שאני יוצא למלחמה דמותו אני רואה ונוצח, ואת החזיר זה אדום והוא גרה לא יגר ושאינה מגדלת הצדיקים ולא די שאינה מגדלת אלא שהורגת אותם הה"ד (ישעיה מז) קצפתי על עמי חללתי וגו' נחלתי ר"ע וחבירי, ד"א ואת הגמל זו בבל, כי מעלה גרה שגררה מלכות אחריה ואת הארנבת זו יון כי מעלה גרה שגררה מלכות אחריה ואת החזיר זה אדום והוא גרה לא יגר שאינה גוררת מלכות אחריה ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה הדא הוא דכתיב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה.

⁸ See Berishit Rabba Parshat Toldot 65:1

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה סימן א

ויהי בן ארבעים שנה, הה"ד (תהלים פ) יכרסמנה חזיר מיער ר' פנחס בשם רבי סימון מכל הנביאים לא פירסמוה אלא שנים משה ואסף, משה אמר (דברים יד) ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא, אסף אמר יכרסמנה חזיר מיער, למה הוא מושלה בחזיר, אלא מה חזיר הזה בשעה שהוא רובץ הוא מפשיט את טלפיו כלומר שאני טהור כך מלכות הזאת הרשעה גוזלת וחומסת נראת כאלו מצעת את הבימה, כך עשו כל ארבעים שנה צד נשי אנשים ומענה אותם וכיון שהגיע לארבעים שנה דימה עצמו לאביו, אמר מה אבא נשא אשה בן ארבעים שנה אף אני נושא אשה בן ארבעים שנה הה"ד ויהי עשו בן ארבעים שנה.

⁹ Kol Eliyahu Yoma 9b.

ספר קול אליהו על אגדות על הש"ס

וימא (דף ט' ע"ב) בגמרא ר"י ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם א"ר יוחנן טובה צפרנן של ראשונים מכריסן של אחרונים. הנה מה שהזכיר כרס וצפורן יש לבאר משום דהראשונים היו להם עבירות ג"ע ע"ז ש"ד נתגלה עונם ונתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם שהיה להם שנאת חנם כמו דאיתא לעיל בסמוך, ואח"כ אמרו בגמרא ראשונים עדיפי או אחרונים וכו' אמר ליה בירה (ביהמ"ק) תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים, והנה אמרו חכמינו ז"ל במדרש רבה ארנבת וגמל ושפן רמז לג' גליות הראשונים שמשלו עליהם הג' אומות שנמשלו להנך ג', והחזיר הוא הגלות הד', והטעם להמשל הוא שידוע שג' טמאים הראשונים סימן טומאה שלהם מבחוץ כלומר בפרסותם והוא צפורן, והם מעלי גרה, וכן ג' גליות הראשונים נתגלה עונם שהיה בפומבי, אבל האחרונים שהוטרע עונם מפני שהיה בהם שנאת חנם לכן נמסרו לידי אדום שנמשל לחזיר שסימן טומאה שלו הוא ג"כ בסתר שהוא מפריס פרסה אבל איננו מעלה גרה ונשאר בכרס, וזהו שאמר טובה צפורנן של ראשונים מה שעשו עבירות בגלוי מכריסן של אחרונים שעשו בסתר וזהו שאמר בירה תוכיח. (לקוטי ש"ס שבסוף ס' אמרי נועם):

trappings of his religiously, that he could not even imagine that he was guilty of sin, much less see the need to repent or rectify his ways. This was endemic of the behavior of that generation.

In reality the apprentice had sinned, he had placed a "stumbling block before the blind"¹⁰ the prohibition of the stumbling block is also broken when one gives inappropriate advice, and certainly when the one giving the advice will stand to gain personally.¹¹

There is another commandment which was trampled upon; coveting another's wife is prohibited; it is one of the Ten Commandments.¹² The prohibition is broken when one plots to take away a possession of his neighbor, a maneuver with which the apprentice proved quite adept.¹³

¹⁰ Vayikra 19:14

ויקרא פרק יט פסוק יד

לא תקלל תרוש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה' :

¹¹ See Rashi's comments on Vayikra 19:14

רש"י ויקרא פרק יט פסוק יד

ולפני עור לא תתן מכשל - לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עלי ונטלה הימנו:

ויראת מאלהיך - לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו ויראת מאלהיך:

¹² Shmot 20:13, D'varim 5:17.

¹³ See Rambam Sefer Hamtzvot negative command 265, also see Mishna Torah laws of Gezaila 1:9

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רסה

המצוה הרס"ה היא שהזהירנו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתנו מאחינו וזה הוא אמרו (יתרו) לא תחמוד בית רעך וכו'. ולשון מכילתא לא תחמוד יכול אפילו חומד בדבר תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן נמי עד שיעשה מעשה. הנה התבאר לך כי זה הלאו יזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שהיינו חומדים אותו ממון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים רבים הנה זה כלו מי שיעשהו עובר על לא תחמוד:

The *Aruchat Chaim*¹⁴ observes that the first being that was guilty of desiring that which wasn't his was the serpent in Eden. Ironically the Talmud describes the serpent – pre-sin as a possible, assistant who could have helped man with the drudgery of life, while Adam and Eve could have enjoyed the bounties of Eden.¹⁵ When Adam and Eve leave Eden they go together, though the entire episode could have put a strain in the relationship, in this story, the apprentice seems very serpent-like; the cruel end is the enslavement and humiliation of the husband, while the "serpent" gets the girl.

So it seems that from time immemorial jealousy, desire and hatred have been a part of the landscape. When we are guilty of hatred, and justify it, and think we are doing a mitzvah, we make repentance impossible, there are times that we

¹⁴ See Aruchat Chaim laws of *chomed*.

אורחות חיים דין החומד

ואמרו חז"ל שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו גם את שלו מוציאים מתחת ידו. שכך מצינו בנחש הקדמוני שהיה סבור להיות מלך על כל בהמה וחיה ועכשו ארור אתה מכל הבהמה וגו' ולכך נחתמו עשרת הדברות בלא תחמוד לומר לך שכל החומד הוא עובר בכלן וכל החומד ימיו מכאובים ולעולם לא ישמח והשמח בחלקו לעולם ישמח. ואם יכסוף אדם שימכור לו חבירו שום דבר אם (נפצר) [יפצר] לו בתחוננים ובוש הוא להשיב פניו אסור להפציר בו כי זה כמו הכרח ואונס ואם החומד הוא אדם נכבד אסור לשאול מחבירו מקח או מתת אם לא ידע שיתן לו בנפש חפצה.

¹⁵ See Talmud Bavli Sanhedrin 59b, and Berishit Rabba 19:1.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין נט:

דתניא רבי שמעון בן מנסיא אומר חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא (לא) נתקלל נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלבונים טובים ואבנים טובות ומרגליות ולא עוד אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו ומוציא בה עפר לגנתו ולחורבתו

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יט סימן א

טובה גדולה חסר העולם, שאלמלא כן היה אדם משלח פרגמטיא בידו והיה הולך ובא.

He deprived the world of much good, for had this not happened, one could have sent his merchandise through him, and he would have gone and returned.

are so firmly ensconced in our positions that we cannot even imagine a need for rectification.¹⁶

We often lead our lives with exaggerated sense of confidence, sure our paths, emboldened by previous decisions. One man who did not have this type of confidence was Raban Yochanan ben Zakkai, on his death bed he shed tears:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח עמוד ב

כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נִכְנָסוּ תַלְמִידָיו לְבַקְרוֹ. אָמְרוּ לוֹ, רַבִּי, לְמַדְנוּ אַרְחוֹת חַיִּים וְנִזְכָּה בָּהֶם לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לָהֶם, הִזְהָרוּ בְּכַבּוּד חֲבָרִיכֶם, וְכַשְׁאַתֶּם מִתְפַּלְלִים, דַּעוּ לִפְנֵי מִי אַתֶּם (מִתְפַּלְלִים) [עוֹמְדִים], וּמִנְעוּ בְּנִיכֶם מִן הַהֶגְיוֹן, וְהוֹשִׁיבוּם בֵּין בְּרַכֵּי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, וּבִשְׂבִיל כֶּף תִּזְכּוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְכַשְׁחָלָה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, נִכְנָסוּ תַלְמִידָיו לְבַקְרוֹ. כִּיּוֹן שָׂרָאָה אוֹתָם, הִתְחִיל (וְהָיָה בּוֹכָה) [לְבַכּוֹת]. אָמְרוּ לוֹ, רַבֵּנוּ, נָר יִשְׂרָאֵל, עֲמוּד הַיָּמִינִי, פְּטִישׁ הַחֲזָק, מִפְּנֵי מָה אַתָּה בּוֹכָה? אָמַר לָהֶם, אֱלוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ בֶּשָׂר וְדָם הֵיוּ מוֹלִיכִין אוֹתִי, שְׁהִיּוּם כָּאֵן וּמְחָר בְּקִבְרִי, שְׂאֵם כְּעֵס עָלַי - אֵין כְּעָסוּ כְּעֵס עוֹלָם, וְאֵם אוֹסְרֵנִי - אֵין אֲסוּרוֹ אֲסוּר עוֹלָם, וְאֵם מְמִיתֵנִי - אֵין מִיתָתוֹ מִיתַת עוֹלָם, וְאֵנִי יָכוֹל לְפַיְסוֹ בְּדַבְרִים וּלְשַׁחְדוֹ בְּמִמוֹן, וְאֵף עַל פִּי כֹן, הִיִּיתִי בּוֹכָה. וְעַכְשָׁיו שְׂמוֹלִיכִין אוֹתִי לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁהוּא חַי וְקַיִם (לַעֲד) [לְעוֹלָם] וְלַעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, שְׂאֵם כּוֹעֵס עָלַי - כְּעָסוּ כְּעֵס עוֹלָם. וְאֵם אוֹסְרֵנִי - אֲסוּרוֹ אֲסוּר עוֹלָם, וְאֵם מְמִיתֵנִי - מִיתָתוֹ מִיתַת עוֹלָם. וְאֵין אֵנִי יָכוֹל לְפַיְסוֹ בְּדַבְרִים וּלְשַׁחְדוֹ בְּמִמוֹן, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂיִישׁ לִפְנֵי שְׁנֵי דַרְכִּים, אֶחָד שֶׁל גִּיהֶנוֹם וְאֶחָד שֶׁל גֶּן - עֵדֶן, וְאֵנִי יוֹדֵעַ גְּאִיזָה מֶהוּן מוֹלִיכִין אוֹתִי, וְלֹא

¹⁶ It is interesting, Rav Moshe Isserlis cites in the Shulchan Uruch Oruch Chaim 603:1, a position which is found in Rabbenu Yona and in the Ramban Vayikra 5:15, that a person should be more careful to repent from a possible sin compared to an absolute sin, this is a response to human nature which would normally "forgive" ourselves, the religious response is the opposite, not to forgive, but to work even harder in rectification, in order to offset human nature.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תרג סעיף א

הגה: ויש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה; וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת (ד"ע ורבינו יונה ריש ברכות).

רמב"ן ויקרא פרק ה:טו

וטעם אשם תלוי, מפני שבעליו סבור שאין עליו עונש כי לא נודע שחטא, מפני זה החמיר עליו הכתוב בספקו יותר מודאו, והצריכו איל בכסף שקלים, ואלו נודע חטאו היה מביא חטאת בת דנקא. וקראו אשם לאמר שהוא בשני סלעים כאשמות החמורים, לרמוז לו שאם יהיה נקל בעיניו ולא יביא כפרתו שמם יהיה בעונו. וזה טעם אשם הוא אשום אשם לה' (פסוק יט). יאמר כי הקרבן הזה אעפ"י שהוא בא על הספק אשם הוא, כי אשום אשם לה' היודע כל תעלומות, ואם אולי חטא לו יענישנו. וכן מה שאמר למעלה, והביא את אשמו, בעבור כי מן הנזכרים מזידין, כגון שבועת העדות, יזכיר בו אשם, והוא חטאת:

אַבְכָּהּ?! אָמְרוּ לוֹ, רַבֵּנוּ, בְּרַכְנוּ. אָמַר לָהֶם, יְהִי רְצוֹן, שְׂיִהְיֶה מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא
בְּשָׂר וָדָם. אָמְרוּ לוֹ (רַבֵּינוּ) [תִּלְמִידֵינוּ], עַד כָּאן? (וְתוֹ לֹא) אָמַר לָהֶם, וּלְוֹאֵי, תִּדְעוּ, כְּשֶׁאָדָם
עוֹבֵר עַבְרָה, אוֹמֵר, "שְׂלֵא יִרְאֵנִי אָדָם".

When Rabban Johanan ben Zakkai fell ill, his disciples went in to visit him. When he saw them he began to weep. His disciples said to him: Lamp of Israel, pillar of the right hand, mighty hammer! Wherefore weepest thou? He replied: If I were being taken today before a human king who is here today and tomorrow in the grave, whose anger if he is angry with me does not last for ever, who if he imprisons me does not imprison me for ever and who if he puts me to death does not put me to everlasting death, and whom I can persuade with words and bribe with money, even so I would weep. Now that I am being taken before the supreme King of Kings, the Holy One, blessed be He, who lives and endures for ever and ever, whose anger, if He is angry with me, is an everlasting anger, who if He imprisons me imprisons me for ever, who if He puts me to death puts me to death for ever, and whom I cannot persuade with words or bribe with money — nay more, when there are two ways before me, one leading to Paradise and the other to Gehinnom, and I do not know by which I shall be taken, shall I not weep? They said to him: Master, bless us. He said to them,,: May it be [God's] will that the fear of heaven shall be upon you like the fear of flesh and blood. His disciples said to him: Is that all? He said to them: If only [you can attain this]! You can see [how important this is], for when a man wants to commit a transgression, he says, I hope no man will see me.

Such a great man, on his death bed, was not confident, he was unsure if he was assured a place in heaven or if purgatory awaited him. Rabbi Solovietchik explained the angst experienced by Rav Yochanan ben Zakkai.¹⁷

At around the same time as the man his apprentice and his wife went through their tryst the general situation in Judea was unraveling a critical moment

¹⁷ The Rav Speaks (Chamesh Drashot end of the first drasha) page 50-52 2002 the Toras Harav Foundation.

arrived when Rav Yochanan ben Zakkai surreptitiously left the city of Jerusalem and met with the Vespasian the Roman leader.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד ב

אלא בעי מינאי מידי דאתן לך. אמר ליה: תן לי יבנה וחכמיה, ... קרי עליה רב יוסף, ואתימא רבי עקיבא: +ישעיהו מד+ משיב חכמים אחור ודעתם יסכל, איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא. והוא סבר, דלמא כולי האי לא עביד, והצלה פורתא נמי לא הוי.

He said; I am now going, and will send someone to take my place. You can, however, make a request of me and I will grant it. He said to him: Give me Jabneh and its Wise Men, ... R. Joseph, or some say R. Akiva, applied to him the verse, '[God] turneth wise men backward and maketh their knowledge foolish'. He ought to have said to him; Let them [the Jews] off this time. He, however, thought that so much he would not grant, and so even a little would not be saved. Talmud Bavli Gittin 56b

Rav Yochanan ben Zakkai saved the sages, he saved Torah, yet the price he paid was steep, Jerusalem was lost. Many years later on his death bed he repented, for he did not know if he had performed the greatest of actions saving many, or he was guilty of a heinous crime complicity in the destruction of Jerusalem. With this action he planted the seeds for the eventual rebuilding of the Temple, by questioning our deeds, by repenting our sins, by questioning our merits and taking stock in order to assure that those actions that we think were our greatest actions were not in fact our greatest failure.

The apprentice and his new wife enjoyed their wine, they enjoyed their life, they enjoyed the lesson they had taught that terrible abusive man, they enjoyed their new servant, until the Romans came and destroyed everything, and took all that the apprentice had so carefully plotted and taken as his own. Did he ever realize that that which he lost was never really his?

